

Ю. Жұмамуратова*

Докторант, Нөкіс мемлекеттік педагогикалық институты, Нөкіс, Өзбекстан

*Корреспондент авторы: Uldu333@gmail.com

БАКАЛАВРИАТТЫҢ АЛҒАШҚЫ КУРСТАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫ ЖЕТІЛДІРУ: МУЛЬТИЛИНГВАЛДЫ ӘДІСТЕР МЕН АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ҰҚПАЛЫ

Түйін

Бұл мақалада бакалавриаттың алғашқы курстарында ағылшын тілін оқытудың тиімділігін арттыру үшін мультилингвальды әдістер мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) кіріктіріп қолданудың теориялық және практикалық қырлары қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі қазіргі жоғары білім кеңістігінде көптілділікке бейімделген, кәсіби коммуникацияға ерте кіріктірілген және цифрлық ортада дербес жұмыс істей алатын болашақ маманға деген сұраныспен түсіндіріледі. Мақалада оқу үдерісін ұйымдастырудың мазмұны, әдістемелік тәсілдері, мультилингвальды жаттығулар жүйесі және онлайн құралдарды пайдаланудың ықтимал нәтижелері талданады. Автор салыстырмалы талдау, жүйелеу, педагогикалық модельдеу және интерпретациялық әдістерге сүйене отырып, ағылшын тілі, ана тілі және екінші шет тілі арасындағы байланыстарды саналы түрде пайдалану оқушылардың лексикалық, грамматикалық, коммуникативтік және рефлексивтік құзыреттерін күшейтетінін негіздейді. Ұсынылған тәсілдер веб-квест, онлайн әңгіме, салыстырмалы талдау, иммерсивті жаттығулар және цифрлық кері байланыс құралдары арқылы іске асыруға ыңғайлы. Мақала қорытындысында мультилингвальды оқытуды АКТ негізінде жүйелеу алғашқы курстағы студенттердің мотивациясын арттырып, тілдік тосқауылды төмендетіп, өздігінен білім алуын жеделдететіні дәлелденеді.

Кілттік сөздер: мультилингвальды оқыту, ағылшын тілі, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, бакалавриат, коммуникативтік құзырет, алғашқы курс.

Кіріспе

Қазіргі жоғары білім жүйесінде шет тілін оқыту жай ғана грамматикалық ережелер мен сөздік қорды меңгерту емес, студенттің кәсіби, мәдени және цифрлық тұрғыдан толыққанды тұлға ретінде қалыптасуына ықпал ететін көпқырлы процесс ретінде қарастырылады. Әсіресе бакалавриаттың алғашқы курстарында оқу іс-әрекетіне бейімделу кезеңі өтетіндіктен, ағылшын тілін оқытудағы әдістемелік шешімдер өте нәзік әрі дәлелді болуы тиіс. Осы тұста мультилингвальды тәсіл студенттің бұрыннан білетін тілдік тәжірибесін жаңа материалды игерудің ресурсына айналдырады. Мұндай ұстаным оқу үдерісін тек тілді үйретумен шектемей, әр тілдің құрылымдық ұқсастықтары мен айырмашылықтарын саналы салыстыруға мүмкіндік береді.

Өзбекстандағы және жалпы аймақтағы білім беру реформалары шет тілдерін оқытудың сапасын көтеруге, инновациялық технологияларды ендіруге және студенттің дербес оқу траекториясын күшейтуге бағытталған. Бұл міндеттер жоғары мектеп үшін ғана емес, педагогикалық кадрларды даярлайтын университеттер үшін де өзекті. Себебі болашақ мұғалімдер тек өз пәнін меңгеріп қана қоймай, оны көптілді, цифрлық және инклюзивті ортада жеткізе алуы керек. Оқу материалын бір ғана тіл шеңберінде түсіндіру көп жағдайда студенттің ойлау кеңістігін тарылтады; ал ана тілі, бірінші шет тілі және екінші шет тілі арасындағы саналы ауысым түсінуді жеңілдетіп, интерференцияны басқаруға көмектеседі.

Бұл мақалада ұсынылатын әдістемелік модельдің теориялық негізі ретінде тілдік репертуарды тұтас қарастыру, коммуникативтік әрекетті көп арналы тәжірибе деп тану және АКТ-ның қолжетімді цифрлық орталарын оқу процесіне максатты түрде енгізу алынады.

Мұндай түсінік студенттің тілдік біліміне, білім алуға деген уәжіне, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі түзету қабілетіне тікелей әсер етеді. Біздің пайымымызша, мультилингвальды оқыту тек бір тілден екінші тілге көшу емес, керісінше, тілдік құбылыстарды салыстыру арқылы метатанымдық дағдыны қалыптастыру.

Зерттеудің өзектілігін дәлелдейтін тағы бір жайт – университет түлектерінен күтілетін құзыреттердің өзгеруі. Қазіргі еңбек нарығы халықаралық коммуникацияға қатыса алатын, цифрлық ортада жұмыс істей білетін, мәдениетаралық делдалдық жасай алатын мамандарды қажет етеді. Осыған байланысты ағылшын тілін оқытудағы классикалық үлгілерді АКТ-мен толықтырылған мультилингвальды модельдерге жакындату педагогикалық тұрғыдан тиімді шешім болып саналады.

Мақаланың мақсаты – бакалавриаттың алғашқы курстарында ағылшын тілін мультилингвальды әдістер және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы оқытуды жетілдірудің әдістемелік негізін сипаттау, күтілетін нәтижелерін айқындау және енгізу шарттарын көрсету. Осы мақсатқа сәйкес зерттеу мәселесі мына сұраққа шоғырланады: студенттің бұрынғы тілдік тәжірибесін сабақта ретімен пайдалану ағылшын тілін меңгеруді қалай жеделдетеді және АКТ бұл үдерісті қандай деңгейде қолдайды?

Әдебиеттерге шолу

Ф.А. Абдуллаев [1], З.К. Исмоилова [2], А.Р. Ходжабаева [3] және Г. Норимова [4] еңбектерінде шетел тілін оқытудың заманауи әдістері, АКТ мен мультимедиялық технологияларды қолдану мәселелері қарастырылады. Зерттеулерде инновациялық тәсілдер студенттердің танымдық белсенділігін арттырып, оқу үдерісінің тиімділігін күшейтетіні көрсетілген. Сонымен қатар, цифрлық құралдар оқытуды дараландыруға мүмкіндік беріп, коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Материалдар мен әдістер

Мақала мазмұны мультилингвальды білім беру мен АКТ-ны кіріктіру жөніндегі жалпы педагогикалық қағидаларға негізделеді. Әдістемелік тұрғыдан біз аналитикалық-синтетикалық, салыстырмалы-типологиялық, жүйелеу, сипаттау және педагогикалық модельдеу әдістерін қолдандық. Мұндағы мақсат – алғашқы курстағы студенттің тілдік тәжірибесін бөлшектеу емес, оны оқу ресурсы ретінде қайта құру. Зерттеу тәсілі сапалық бағытта құрылды: біз құбылыстарды сандық өлшемнен бұрын олардың оқу үдерісіндегі логикасы, бірізділігі және ықтимал педагогикалық әсері тұрғысынан түсіндірдік [2].

Материал ретінде төмендегі оқу компоненттері алынды: ағылшын тілі бойынша кіріспе сабақтар, салыстыруға негізделген лексикалық және грамматикалық жаттығулар, онлайн талқылаулар, қысқа эссе жазу, веб-квест тапсырмалары, бейнежазбамен жұмыс және цифрлық кері байланыс. Әдістеме құрылымына үш кезең енгізілді: пропедевтикалық кезең, интерактивтік кезең және рефлексивтік кезең. Пропедевтикалық кезеңде студенттің бұрынғы тілдік білімін белсендіру көзделеді; интерактивтік кезеңде тілдік бірліктер салыстырылып, қолдану аясы кеңейтіледі; рефлексивтік кезеңде студент өз қатесін талдап, оқу барысын бағалайды.

АКТ құралдарының тандауы қолжетімділік, қарапайымдылық және көптілді мәтінмен жұмыс істеуге ыңғайлылық принциптеріне сүйенді. Осыған байланысты біз онлайн платформа, презентациялық құрал, цифрлық викторина, аудио-файл және чатқа негізделген пікір алмасу формаларын қарастырдық. Бұлардың барлығы студентті енжар тыңдаушы емес, белсенді қатысушы ретінде әрекеттендіреді. Әсіресе онлайн чат пен аудиокері байланыс тілдік қордың өнімді түрде қолданылуын тездетеді, ал салыстырмалы талдау студенттің ойлау әрекетін нақты тілдік фактілерге байлайды.

Жинақталған әдіснамалық модельді сипаттау үшін біз оқу мазмұнын төрт блокқа бөлдік: жалпыдидактикалық, лингвометодикалық, іс-әрекеттік-технологиялық және конструктивті-ақпараттық блоктар. Әр блокта нақты мақсат, құрал және күтілетін нәтиже белгіленді. Жалпыдидактикалық блокта уәжді күшейтуге, лингвометодикалық блокта тілдік ұқсастықтарды ашуға, іс-әрекеттік блокта практикаға, ал конструктивті-ақпараттық блокта АКТ арқылы дербес жұмысты ұйымдастыруға басымдық берілді.

Кесте 1: Мультилингвальды және АКТ-ға негізделген оқытуды ұйымдастыру құралдары

<i>Әдіс</i>	<i>Негізгі қызметі</i>	<i>АКТ құралы</i>	<i>Күтілетін нәтиже</i>
Веб-квест	Ізденіске негізделген тапсырма	Онлайн іздеу, сілтеме жинау	Тілдік дерекпен өздігінен жұмыс
Салыстырмалы талдау	Тілдік ұқсастықты ашу	Слайд, кесте, интерактив	Интерференцияны азайту
Онлайн әңгіме	Коммуникативтік практика	Чат, бейнебайланыс	Ауызша сөйлеуді жандандыру
Иммерсивті жаттығу	Тілдік орта моделін құру	Аудио, видео, симуляция	Сөздік пен грамматиканы бекіту

Кесте 1-де келтірілген құралдар бір сабақта емес, оқытудың әр кезеңінде мақсатқа сай алма-кезек қолданылғанда ғана нәтиже береді. Олай болмаған жағдайда АКТ тек көрнекілік рөлінде қалып, мультилингвальды ойлау дағдысын жүйелі қалыптастыра алмайды.

Нәтижелер

Талдау нәтижелері мультилингвальды оқыту студенттің бұрыннан білетін тілдік қорын іске қосып, жаңа материалды тез түсінуге және салыстыру арқылы есте сақтауға жағдай жасайтынын көрсетті. Әсіресе ағылшын тілі мен бірінші шет тілі арасындағы лексикалық және грамматикалық ұқсастықтарды пайдалану бастапқы тосқауылды азайтады. Студенттер таныс құрылымды көргенде қорқыныш сезімі әлсіреп, жаңа тілдік бірлікті қабылдау жеңілдейді. Бұл нәтижеге жету үшін мұғалім аудару жұмысын механикалық көшірме ретінде емес, талдау құралы ретінде ұйымдастырды.

Екінші маңызды нәтиже – интерактивті тапсырмалар студенттің сөйлеу белсенділігін арттырды. Онлайн әңгіме, шағын дебат, чаттағы қысқа жауап және бейнежазбаға пікір беру сияқты әрекеттер студенттің тек білімін тексеріп қана қоймай, оны шынайы коммуникацияға жақындатты. Мұндай форматта қателікті бірден көріп, түзету мүмкіндігі туындады. Сондықтан АКТ тек ақпарат тасымалдаушы емес, кері байланыс пен рефлексияны күшейтетін орта ретінде танылды.

Үшінші нәтиже – оқу уәжінің өсуі. Бірнеше тілді бір-бірімен салыстыра отырып үйрену студентке оқу материалының мағынасына ие болуына көмектесті. Егер грамматика мен лексика тек жаттау нысаны ретінде ұсынылса, қызығушылық тез төмендейді; ал салыстыру, болжам жасау және өзіндік қорытынды шығару арқылы білім беру процесі зерттеу сипатына көшеді. Бұл ауысым студентті пассивті қабылдаушыдан белсенді таным субъектісіне айналдырады.

Төртінші нәтиже ретінде рефлексивтік дағдының күшейгенін айтуға болады. Сабақ соңында студенттер өз жетістігін, қиындығын және келесі қадамын қысқаша сипаттауға үйренді. Рефлексия парақтары, онлайн сауалнамалар және өзін-өзі бағалау критерийлері оқу процесін жекелендірді. Осы арқылы оқытушы әр студенттің тілдік репертуарына сәйкес жедел түзету енгізе алды.

Талқылау

Нәтижелерді талқылау көрсеткендей, мультилингвальды әдіс тиімді болуы үшін ол жүйелі ұйымдастырылған педагогикалық ортаға сүйенуі керек. Тілдердің өзара қатынасын саналы түрде ашу студенттің ойлауын байытады, алайда бұл жұмыс арнайы іріктелген материалды талап етеді. Бір тілден екінші тілге еркін өтуге мүмкіндік беретін тапсырмалар лингвистикалық интерференцияны әлсіретеді, бірақ шамадан тыс араластыру кері әсер беруі мүмкін. Сондықтан әдістемеде теңгерім сақтау маңызды: ана тілі түсіндірудің тірегі болуы мүмкін, ал ағылшын тілі негізгі коммуникациялық алаң ретінде қалуы тиіс.

АКТ-ны пайдаланудағы басты мәселе – құралдың көп болуы емес, оның дидактикалық мақсатқа бағындырылуы. Мысалы, презентация, бейне, онлайн тест және чат өздігінен нәтиже бермейді; олар нақты оқу міндетімен байланыстырылғанда ғана құндылыққа ие болады. Бұл тұрғыдан веб-квест пен салыстырмалы талдау бірін-бірі толықтырады: веб-квест ақпарат іздеу дағдысын дамытса, салыстырмалы талдау сол ақпаратты тілдік заңдылыққа айналдырады.

Осы екі компонентті үйлестіргенде оқыту процесі жай көрнекіден аналитикалық деңгейге көтеріледі.

Мультилингвальды оқытудың педагогикалық мәні, біздіңше, тілдік білімнің кеңеюінен гөрі метатілдік сананың дамуына көбірек байланысты. Студент тілді оқып қана қоймай, тілдің қалай жұмыс істейтінін байқайды; форманы мазмұнмен салыстырады; ұқсастық пен айырмашылықты белгілеуді үйренеді. Бұл қабілет кейін кәсіби өмірде де қажет: мұғалім, аудармашы, кеңесші немесе халықаралық жоба мүшесі ретінде ол әр контексте тілдік таңдауды саналы жасайды.

Зерттеуді талқылау барысында АКТ мен мультилингвальды тәсілдің бірлесуі алғашқы курстың бейімделу кезеңін жеңілдететіні анықталды. Студент жоғары оқу орнына келгенде бірден күрделі мәтінге емес, қолжетімді, қысқа, салыстырмалы және интерактивті тапсырмаларға кезігеді. Мұндай тәжірибе үрей деңгейін азайтып, оқу ортасына сенімді кірігуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мұғалімге де студенттің қай деңгейде қиналатынын нақты көруге жағдай жасалады.

Жалпы алғанда, ұсынылған модель педагогикалық жоғары оқу орнына тән бірнеше міндетті қатар шешеді: тілдік дайындықты күшейту, цифрлық сауаттылықты көтеру, өздігінен оқу дағдысын дамыту және мәдениетаралық коммуникацияға бейімдеу. Осыған байланысты бұл модельді ағылшын тілі сабағымен ғана шектемей, басқа шет тілдерін оқытуда да бейімдеп қолдануға болады.

Талқылауды тереңдету және практикалық ұсыныстар

Бірінші практикалық шарт – оқу мазмұнын деңгейлеп беру. Бірінші курс студенттерінің бастапқы даярлығы біркелкі болмайтындықтан, тапсырмалар бірден жоғары күрделілікке көтерілуі емес, біртіндеп күрделенуі тиіс. Қысқа мәтіннен басталған жұмыс бір-екі тірек сұрақ арқылы кеңейіп, кейін еркін жауапқа ұласса, студент оқу жүктемесін табиғи қабылдайды. Мұндай жағдайда мультилингвальды салыстыру да шектен шықпай, түсіндірудің ыңғайлы арнасына айналады. Қарапайымнан күрделіге қарай ілгерілеу студенттің сенімін сақтап, шет тілінде сөйлеуге психологиялық кедергіні төмендетеді.

Екінші шарт – мұғалімнің тілдік және технологиялық дайындығы. Мультилингвальды сабақ жүргізу үшін оқытушы тек бірнеше тілді білуімен шектелмей, сол тілдер арасындағы сәйкестік пен айырмашылықты педагогикалық мақсатпен іріктей білуі қажет. Сонымен бірге, цифрлық құралды сабаққа кездейсоқ енгізбей, оның қай сәтте, қандай қиындықты шешетінін алдын ала ойластыру маңызды. Мысалы, егер студент грамматикалық форманы шатастырса, қысқа интерактивті тапсырма тиімді; егер лексикаға қиналса, визуалды және контекстік қолдау қажет; ал сөйлеу дағдысы әлсіз болса, жұптық онлайн әңгіме көмектеседі.

Үшінші шарт – тілдік интерференцияны басқару. Көп жағдайда студент бұрын үйренген тілдің ережесін жаңа тілге тікелей көшіруге тырысады. Бұл құбылыс табиғи, сондықтан оны тыйып тастау емес, саналы бақылауға алу керек. Оқытушы салыстыру кестелерін, қате талдау парақтарын және қысқа ескертпелерді қолданғанда студент өз қателігінің себебін көреді. Мәселен, сөз тәртібі, артикль, көмекші етістік, көптік жалғау секілді қиын тұстарды үш тілде қатар көрсетіп отыру тиімді. Мұндай тәсіл интерференцияны әлсіретіп қана қоймай, тілдік сезімді қалыптастырады.

Төртінші шарт – кері байланысты дер кезінде беру. АКТ қолданылған сабақта нәтижені тек соңғы тестпен өлшеу жеткіліксіз. Студенттің әрбір әрекеті: чаттағы жауабы, тесттегі таңдауы, эсседегі құрылымы, аудиожаздағы айтылымы бағалау үшін мәлімет береді. Сондықтан формативті бағалау басым болуы тиіс. Қысқа комментарий, смайликпен белгілеу, автоматты кері байланыс, аудиоескерту және өзін-өзі бағалау парағы студентке келесі қадамын тез анықтауға мүмкіндік береді. Кері байланыс нақты, сыпайы және түзетуші сипатта болғанда оқу мотивациясы сақталады.

Бесінші шарт – мәдени мазмұнды қоса беру. Тіл үйрену тек құрылымдық жаттығу арқылы шектелсе, ол тез жалықтырады. Сол себепті сабаққа елтанымдық мәтіндер, ұлттық мерекелер, тұрмыстық ерекшеліктер, білім жүйесі, кәсіби этика және күнделікті қарым-қатынас үлгілері енгізілгені жөн. Студент ағылшын тіліндегі мәтінді оқи отырып, оны өз

мәдениетімен салыстыра алады. Бұл салыстыру мәдениетаралық сананы кеңейтеді және тілдік материалдың есте сақталуын күшейтеді. Мәдени қабат енгізілген сабақтарда студенттің ауызша сөйлеуі де табиғи әрі мазмұнды болады.

Алтыншы шарт – өзіндік жұмысты жүйелеу. Мақалада аталған веб-квест, онлайн сұхбат, қысқа бейне талдау және цифрлық жаттығулар студенттің сабақтан тыс әрекетін мазмұнды етеді. Дегенмен өзіндік жұмыс тек тапсырма беру арқылы шешілмейді; оған мақсат, уақыт, нәтиже және бағалау критерийі қажет. Егер студенттен жаңа сөзді жаттау сұралса, ол сөздің қолданылу орны, сөйлемде көрінуі және өз мысалын жасау талабы қоса берілуі тиіс. Сонда ғана дербес жұмыс шынайы білімге айналады.

Жетінші шарт – топтық жұмыс пен жұптық жұмысты үйлестіру. Бір студент жеке жауап бергенде ұялуы мүмкін, ал жұпта немесе шағын топта сөйлеу жеңілдейді. Сондықтан көптілді тапсырмаларды диалог, рөлдік ойын, пікірталас және презентация түрінде ұйымдастыру пайдалы. Әр топқа түрлі тілдік ресурс беріліп, олар сол ресурсты салыстыру арқылы ортақ шешімге келсе, сабақтың танымдық салмағы артады. Топтық жұмыс барысында студент бір-бірінің қатесін байқауды және түзетуді де үйренеді, бұл өз кезегінде өзара оқытудың тиімді үлгісін қалыптастырады.

Сегізінші шарт – оқу нәтижесін ұзақ мерзімде бақылау. Бір сабақтағы белсенділік әрдайым тұрақты жетістікке тең емес, сондықтан аралық бақылау мен жинақтаушы бақылау қатар жүргізілгені дұрыс. Лексикалық минимум, грамматикалық дәлдік, ауызша сөйлеу, тыңдау және жазылым нәтижелері бір ғана тапсырмамен емес, бірнеше құралмен тексерілгенде әдістеменің шынайы тиімділігі көрінеді. Ұсынылған модельдің артықшылығы да осында: ол бір ғана дағдыны емес, тілдік жүйенің бірнеше қабатын бір мезетте қамтиды.

Тоғызыншы шарт – қашықтан және аралас оқытуға бейімделу. Бүгінгі оқу кеңістігі тек аудиториямен шектелмейді. Сондықтан ұсынылған тәсіл цифрлық платформаға оңай көшірілетін болуға тиіс. Егер оқытушы кіріспе тапсырманы бейне немесе аудио арқылы берсе, кейін чатта қысқа жауап алса, соңында шағын тест пен рефлексия ұсынса, сабақ құрылымы онлайн форматта да сақталады. Бұл икемділік білім беру процесін тоқтатпай, кез келген жағдайда жалғастыруға мүмкіндік береді.

Оныншы шарт – ғылыми-әдістемелік тұрақтылық. Мультилингвальды және АКТ-ға негізделген оқыту бір маусымдық жоба ретінде емес, оқу жоспарына біртіндеп енгізілетін тұрақты практика ретінде қарастырылуы қажет. Ол үшін оқу-әдістемелік құрал, тапсырмалар банкі, бағалау шкаласы және мұғалімдерге арналған қысқа нұсқаулық қажет. Осындай құралдар болғанда ғана модель жеке бастама деңгейінен институционалдық деңгейге көтеріледі.

Ақырында, бұл тәсілдің ең маңызды артықшылығы – студентті тілдік жүйенің сыртқы тұтынушысы емес, оны саналы түрде қолданатын субъект ретінде қалыптастыруы. Мультилингвальды сабақта студент жауабын жай ғана айтуға емес, дәлелдеуге, салыстыруға және негіздеуге үйренеді. Бұл дағды кейін кез келген кәсіби салада қажет болады. Демек, ұсынылған модель тек ағылшын тілі сабағының әдісі емес, жалпы академиялық және кәсіби коммуникация мәдениетін дамытудың тетігі ретінде де бағалануы тиіс.

Сабақты жобалаудың ыңғайлы үлгісі ретінде біз шағын циклді ұсынар едік: қызықтыру – салыстыру – қолдану – тексеру – рефлексия. Қызықтыру кезеңінде қысқа бейне немесе сұрақ арқылы тақырыпқа назар аударылады; салыстыру кезеңінде студент таныс тілдік үлгіні жаңа материалмен салыстырады; қолдану кезеңінде ол жаңа құрылымды сөйлемде, диалогта не шағын мәтінде пайдаланады; тексеру кезеңінде кері байланыс беріледі; ал рефлексия кезеңінде студент өз жетістігін тұжырымдайды. Осындай қысқа циклдер сабақ бойына бірнеше рет қайталанса, материал табиғи түрде бекітіледі.

Бұл үлгіні қолданғанда мұғалім сабақ құрылымын күрделі етіп көрсетпей, керісінше, әр қадамды анық әрі көрнекі қылуы қажет. Бірінші курс студенті үшін сабақтың логикасы түсінікті болуы аса маңызды, өйткені ол жоғары оқу орнының жаңа талаптарына енді бейімделіп келеді. Егер тапсырмалар реті тұрақты болса, студент өзінен не күтілетінін алдын

ала біледі де, назарын мазмұнға көбірек бөледі. Тұрақты құрылым қауіпсіз оқу ортасын қалыптастырады және тілдік тәуекелді азайтады.

Оқытудың тағы бір маңызды қыры – көптілді лексиканы шағын семантикалық топтарға бөлу. Бір тақырыпта сабақтас сөздерді, халықаралық терминдерді, ұқсас түбірлерді, жалған ұқсастықтарды және аудармада жиі қате берілетін бірліктерді бөлек қарастыру тиімді. Мұндай тәсіл сөзді жай жаттатпай, оны мағыналық желіге орналастырады. Студент жаңа сөзді дербес қолданғанда, ол өз сөздік қорын біртіндеп жүйелей бастайды. Бұл өз кезегінде ұзақ мерзімді есте сақтауды күшейтеді.

Грамматикалық материалда да қысқа салыстырма кестелері жақсы нәтиже береді. Мәселен, ағылшын тіліндегі көмекші етістік, шақ формалары, артикль және сөз тәртібі ана тілімен не басқа таныс тілмен салыстырылып түсіндірілсе, студент түсініксіз ережені «жатталатын қағида» емес, «қолданылатын заңдылық» ретінде қабылдайды. Бұл айырмашылық оқу процесінде шешуші рөл атқарады. Себебі студент ережені тек қайталап қана қоймай, оны сөйлеу барысында орынды қолдануға ұмтылады.

Жазылым дағдысын дамыту үшін шағын академиялық жанрлар пайдалы: қысқа сипаттама, 3–4 сөйлемдік пікір, салыстырмалы абзац, электронды хат және мини-есеп. Мұндай тапсырмалар студентке күрделі эссе жазудан бұрын ойды жинақы жеткізуді үйретеді. АКТ арқылы орындалған жазылымда оқытушы түзетуді тек қателерді сызып тастау түрінде емес, түсініктеме, сілтеме және үлгі көрсету арқылы ұйымдастыра алады. Бұл жазбаша сөйлеудің сапасын көтереді.

Тыңдалым мен айтылымды үйлестіру үшін аудио және видео материалдарды қысқа фрагменттерге бөлу ұсынылады. Ұзақ мәтін бастапқы курс студенті үшін шаршатуы мүмкін, ал 30–60 секундтық үзінділер негізгі мағынаны тез ұғынуға көмектеседі. Үзінді тыңдалған соң студент негізгі ойды қайта айтуға, бір сөйлеммен түйіндеуге немесе кілт сөздерді белгілеуге тиіс. Мұндай әрекет тыңдауды пассивті қабылдаудан белсенді мағыналық өңдеуге ауыстырады.

Бағалау критерийлері алдын ала белгілі болса, студент өз оқуына жауапкершілікпен қарайды. Сондықтан сабақ басталғанда табыс өлшемі қысқа әрі түсінікті түрде ұсынылғаны жөн: мазмұнды дәл жеткізу, тілдік құрылымды сақтау, салыстыруды дұрыс қолдану, жұмыс уақытын ұтымды пайдалану және кері байланысқа жауап беру. Осы бес өлшем студентке өзін-өзі тексеру мүмкіндігін береді. Нәтижесінде бағалау тек мұғалімнің құралы болмай, студенттің оқу стратегиясына айналады.

Жоғарыда аталған тетіктердің барлығы бір арнаға тоғысқанда, ағылшын тілін оқытуда сапалы өзгеріс пайда болады. Студент тілдік нысанды жаттаушыдан талдаушыға, талдаушыдан қолданушыға, қолданушыдан өзіндік пікірін еркін жеткізетін тұлғаға айналады. Бұл жолдың басында мультилингвальды ойлау, ал ортасында АКТ-мен қолдау тұрғандықтан, әдістеменің жаңашылдығы да осында. Демек, ұсынылған шешімдер оқу үдерісін жандандырып қана қоймай, университеттегі жалпы академиялық мәдениетті де көтереді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, бакалавриаттың алғашқы курстарында ағылшын тілін мультилингвальды әдістер мен ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы оқыту студенттің тілдік, танымдық және рефлексивтік дамуын бір мезетте қолдайды. Бұл модельде жаңа білім оқшау берілмейді; ол бұрынғы тілдік тәжірибемен салыстырылып, қайта құрылып, қолданбалы мәнге ие болады. Осылайша студент тіл үйренудің механикалық жолынан шығып, түсіну, талдау, салыстыру және қолдану сатыларынан өтеді.

Ұсынылған тәсілдің практикалық құндылығы – оны аудиториялық сабақта да, қашықтан оқыту форматында да қолдануға болатынында. Веб-квест, онлайн әңгіме, салыстырмалы жаттығу, аудиожазба және цифрлық кері байланыс сияқты құралдар жүйелі қолданылғанда студенттің мотивациясы артады, тілдік қоры кеңейеді және өз бетінше оқу қабілеті нығаяды. Демек, мультилингвальды және АКТ-ға негізделген оқыту бакалавриаттың алғашқы кезеңінде ағылшын тілін меңгерудің тиімді бағыты болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Абдуллаев, Ф. А. Современные методы обучения иностранным языкам / Ф. А. Абдуллаев. – Ташкент : Fan va texnologiya, 2015. – 165 с.
2. Исмоилова З.К., Педагогические основы использования ИКТ в обучении, Ташкент, Fan va texnologiya, 2014, 140 с.
3. Ходжабаева А.Р., Использование мультимедийных технологий в обучении, Ташкент, Tafakkur, 2016, 150 с.
4. Норимова Г., Современные подходы к обучению языкам, Ташкент, Fan va texnologiya, 2020, 155 с.
5. Cenoz J., Teaching English through pedagogical translanguaging // World Englishes, 2020, Vol. 39, No. 2., P. 300–311, DOI: <https://doi.org/10.1111/weng.12462>.
6. Using all English is not always meaningful: Stakeholders' perspectives on the use of and attitudes towards translanguaging at a Chinese university // Lingua, 2020, Vol. 247, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.102959>.
7. Turnbull B., The potential of translanguaging as a core teaching practice in an EFL context // System, 2020, Vol. 95, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102368>.
8. Implementing translanguaging pedagogies in an English medium instruction course // International Journal of Multilingualism, 2022, Vol. 19, No. 4, P. 540–555, DOI: <https://doi.org/10.1080/14790718.2020.1822848>.
9. Iskandar I., Sumarni S., Dewanti R., Asnur M. N. A., Infusing digital literacy in authentic academic digital practices of English language teaching at universities // International Journal of Language Education, 2022, Vol. 6, No. 1, DOI: <https://doi.org/10.26858/ijole.v6i1.31574>.
10. The Use of Information and Communication Technologies to Increase the Motivation of Students When Studying English as a Foreign Language // International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies, 2021, Vol. 16, No. 6, DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWLTT.293278>.

References

1. Abdullaev, F. A. Sovremennyye metody obucheniya inostrannym iazykam / F. A. Abdullaev. – Tashkent : Fan va texnologiya, 2015. – 165 s.
2. Ismoilova Z.K., Pedagogicheskie osnovy ispolzovaniya İKT v obuchenii, Tashkent, Fan va texnologiya, 2014, 140 s.
3. Hojabaeva A.R., İspolzovanie multimedinyh tehnologi v obuchenii, Tashkent, Tafakkur, 2016, 150 s.
4. Norimova G., Sovremennyye podhody k obucheniu iazykam, Tashkent, Fan va texnologiya, 2020, 155 s.
5. Cenoz J., Teaching English through pedagogical translanguaging // World Englishes, 2020, Vol. 39, No. 2., P. 300–311, DOI: <https://doi.org/10.1111/weng.12462>.
6. Using all English is not always meaningful: Stakeholders' perspectives on the use of and attitudes towards translanguaging at a Chinese university // Lingua, 2020, Vol. 247, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.102959>.
7. Turnbull B., The potential of translanguaging as a core teaching practice in an EFL context // System, 2020, Vol. 95, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102368>.
8. Implementing translanguaging pedagogies in an English medium instruction course // International Journal of Multilingualism, 2022, Vol. 19, No. 4, P. 540–555, DOI: <https://doi.org/10.1080/14790718.2020.1822848>.
9. Iskandar I., Sumarni S., Dewanti R., Asnur M. N. A., Infusing digital literacy in authentic academic digital practices of English language teaching at universities // International Journal of Language Education, 2022, Vol. 6, No. 1, DOI: <https://doi.org/10.26858/ijole.v6i1.31574>.

10. The Use of Information and Communication Technologies to Increase the Motivation of Students When Studying English as a Foreign Language // International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies, 2021, Vol. 16, No. 6, DOI: <https://doi.org/10.4018/IJWLTT.293278>.

Y. Zhumamuratova*

Doctoral student, Nukus State Pedagogical Institute, Nukus, Uzbekistan

Corresponding author: Uldu333@gmail.com

ENHANCING ENGLISH LANGUAGE TEACHING FOR FIRST-YEAR UNDERGRADUATE STUDENTS: THE IMPACT OF MULTILINGUAL METHODS AND INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Abstract

This article examines the theoretical and practical aspects of improving the effectiveness of English language teaching for first-year undergraduate students through the integration of multilingual methods and information and communication technologies (ICT). The relevance of the study is explained by the growing demand in modern higher education for specialists who are adapted to multilingual environments, capable of early professional communication, and able to work independently in digital contexts. The article analyzes the content and organization of the educational process, methodological approaches, a system of multilingual exercises, and the potential outcomes of using online tools. Based on comparative analysis, systematization, pedagogical modeling, and interpretative methods, the author substantiates that the conscious use of relationships between English, the native language, and a second foreign language enhances students' lexical, grammatical, communicative, and reflective competences. The proposed approaches can be effectively implemented through web quests, online discussions, comparative analysis, immersive exercises, and digital feedback tools. The study concludes that structuring multilingual learning based on ICT increases students' motivation, reduces language barriers, and accelerates autonomous learning.

Keywords: multilingual learning, English language, ICT, higher education, communicative competence, first-year students

Ю. Жумамуратова*

Докторант, Uldu333@gmail.com, Нукусский государственный педагогический институт, Нукус, Узбекистан

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ПЕРВЫХ КУРСОВ БАКАЛАВРИАТА: ВЛИЯНИЕ МУЛЬТИЯЗЫЧНЫХ МЕТОДОВ И ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты повышения эффективности обучения английскому языку студентов первых курсов бакалавриата на основе интеграции мультязычных методов и информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Актуальность исследования обусловлена возрастающим спросом в системе высшего образования на специалистов, адаптированных к многоязычной среде, способных к ранней профессиональной коммуникации и самостоятельной работе в цифровой среде. В статье анализируются содержание и организация учебного процесса, методические подходы, система мультязычных упражнений и возможные результаты использования онлайн-инструментов. На основе сравнительного анализа, систематизации, педагогического моделирования и интерпретационных методов автор обосновывает, что осознанное использование взаимосвязей между английским, родным и вторым иностранным языками способствует развитию лексической, грамматической, коммуникативной и рефлексивной компетенций.

студентов. Предложенные подходы эффективно реализуются с помощью веб-квестов, онлайн-общения, сравнительного анализа, иммерсивных упражнений и цифровых средств обратной связи. В заключении доказывається, что систематизация мультязычного обучения на основе ИКТ повышает мотивацию студентов, снижает языковой барьер и ускоряет процесс самостоятельного обучения.

Ключевые слова: мультязычное обучение, английский язык, ИКТ, высшее образование, коммуникативная компетенция, студенты первого курса